

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till
ändring av 26 kap. 2 § i rättegångsbalken**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att de bestämmelser i rättegångsbalken som gäller behandlingen av besvärssärenden i hovrätten ändras.

Det föreslås att sållningsförfarandet i hovrätten ändras så att det utöver besvärssärenden som avgörs på föredragning skall omfatta också ärenden som avgörs vid huvudförhandling i hovrätten. Enligt förslaget skall hovrätten vid sållningsförfarandet pröva om det trots besvären är klart att tingsrättens bevisvärdering är riktig. Hovrättens skyldighet att hålla huvudförhandling gäller

först från och med den behandling som sker efter sållningsförfarandet i det fallet att besvären ger anledning att misstänka att tingsrättens bevisvärdering är oriktig. Även om någon dylik misstanke inte skulle ha framkommit vid sållningsförfarandet skall behandlingen av besvären fortsätta i hovrätten, om strängheten hos det straff som har dömts ut i tingsrätten eller det att saken är av särskild betydelse för en part förutsätter det.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft ungefär fyra månader efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläge	3
1.1. Lagstiftning och praxis	3
1.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU	4
1.3. Bedömning av nuläget	5
2. Målsättning och de viktigaste förslagen	7
3. Propositionens konsekvenser	9
4. Beredningen av propositionen	9
DETALJMOTIVERING	11
1. Lagförslag	11
1.1. Lag om ändring av 26 kap. 2 § i rättegångsbalken	11
26 kap. Om behandlingen av besvärssärende i hovrätten	11
2. Ikraftträdande	15
3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	15
LAGFÖRSLAGEN	17
om ändring av 26 kpa. 2 § i rättegångsbalken	17
BILAGA	18
PARALLELLTEXTER	18
om ändring av 26 kpa. 2 § i rättegångsbalken	18

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Bestämmelserna om sällningsförfarandet i hovrätten i 26 kap. 2 och 2 a § i rättegångsbalken trädde i kraft den 1 oktober 2003. Enligt det nämnda kapitlets 2 § 1 mom. beslutar hovrätten först om besvären tas upp till vidare prövning (*sällningsförfarande*). Prövningen av besvären fortsätter inte, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att:

- 1) huvudförhandling med stöd av 15 § inte behöver hållas i saken,
- 2) tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där inte är oriktigt, och att
- 3) en parts rättsskydd med beaktande av sakens natur inte heller av någon annan orsak förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

I 26 kap. 15 § 1 mom. i rättegångsbalken bestäms att hovrätten skall hålla huvudförhandling oberoende av ett yrkande på sådan, om avgörandet av saken beror på tilltron till muntlig bevisning som tagits emot i tingsrätten eller till iakttagelser som gjorts när tingsrätten förrättat syn eller på ny muntlig bevisning som tas emot i hovrätten. I tingsrätten mottagen bevisning skall därvid tas emot i behövliga delar och syn förrättas på nytt vid huvudförhandlingen, om inte något hinder föreligger.

Efter att bestämmelserna om sällning hade trätt i kraft tolkade hovrätterna, med undantag av Vasa hovrätt, den hänvisning till 15 § som finns i 2 § 1 mom. 1 punkten på det sätt som var avsikten med sällningen, dvs. så att den i 15 § nämnda skyldigheten att hålla huvudförhandling inte kunde gälla på samma sätt efter att sällningsförfarandet införts som före detta. Enligt denna tolkning kunde trots ordalydelsen i 2 § 1 mom. 1 punkten även sådana besvärssärenden sällas som hovrätten skulle avgöra vid huvudförhandling på grund av att avgörandet i tingsrätten hade berott på tilltron till muntlig bevisning eller till

iakttagelser som gjorts vid förrättandet av syn, förutsatt att man kunde lita på att tingsrättens avgörande var riktigt.

Högsta domstolen meddelade den 16 november 2004 ett prejudikat, 2004:116, som gällde sällningsförfarandet i hovrätten. Enligt prejudikatet omfattar sällningsförfarandet inte ärenden som avgörs vid huvudförhandling i hovrätten och i vilka det är fråga om bedömning av tilltron till muntlig bevisning (samma ståndpunkt intas i HD 2004:117 samt i HD 2005:11 och 12). Efter det ovan nämnda prejudikatet har man endast kunnat tillämpa sällningsförfarandet på ärenden som avgörs på föredragning.

När sällningsförfarandet infördes var riksdagens avsikt enligt lagutskottets betänkande (LaUB 27/2002 rd, s. 7–8) att förfarandet skulle omfatta också ärenden som behandlas vid huvudförhandling, så som föreslogs i regeringens proposition 91/2002 rd om ändring av rättegångsbalkens bestämmelser om anförande av besvär hos hovrätten och om behandlingen av besvärssärenden i hovrätten. På grund av formuleringen i lagens 2 § 1 mom. 1 punkt förverkligades inte denna avsikt.

Syftet med sällningsförfarandet var enligt regeringens proposition att besvär skulle behandlas i den omfattning som rättsskyddsbehoven förutsätter. Härigenom skulle hovrätternas resurser effektivare än förut kunna koncentreras till mål och ärenden i vilka det finns ett verkligt behov av rättsskydd i form av en fullständig prövning. Samtidigt skulle anhopningen av mål och ärenden upphöra. Sällningsförfarandet fyllde detta syfte i den form som det tillämpades av de flesta hovrätterna. Ökningen av antalet oavgjorda mål och ärenden avstannade i hovrätterna efter att sällningsförfarandet hade trätt i kraft, och trenden vände snabbt nedåt. Antalet ärenden som inkom till hovrätterna minskade 2004 med ca 5 % jämfört med det föregående året, men antalet oavgjorda ärenden var vid utgången av 2004 ca 16 % mindre än vid utgången av 2003 (7 866 respektive 9 361). Den genomsnittliga

behandlingstiden förkortades under denna tid från 8,8 till 8,2 månader. På föredragning avgjordes ärendena på 8,8 månader och vid huvudförhandling på 13,1 månader. Sällningsavgörandenas andel av de avgöranden som meddelades var 21,5 %. Behandlingstiden för de ärenden som sällades var i genomsnitt två månader.

Huvudförhandling hölls i 20,5 % av ärendena (2 886 av 14 044 ärenden). I de ärenden som avgjordes vid huvudförhandling ändrades motiveringen till tingsrättens avgörande och domslutet på grundval av en ny bedömning av bevisningen i 30,2 % av fallen (855 fall). Tingsrättens avgörande ändrades inte alls i 32,1 % av fallen (908 fall), och i 15,6 % av fallen (442 fall) ändrades endast motiveringen men inte slutresultatet.

1.2. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Systemen för ändringssökande i andra länder beskrivs i regeringens proposition 91/2002 rd, s. 20—24.

I Norge gäller i fråga om sådana brottmål i vilka fängelse i högst sex år har kunnat dömas ut ett liknande sällningsförfarande som i Finland. Lagmannsretten, som motsvarar hovrätten, kan i ett sådant mål sälla bort besvärerna från vidare behandling, om det är klart att besvärerna inte leder fram. Också sådana besvär i vilka underrättens bedömning av den muntliga bevisningen har gjorts stridig kan i dessa mål sällas bort utan någon ny muntlig förhandling.

Det norska statsrådet godkände i mars 2005 ett förslag till en ny lag om rättegång i tvistemål (Ot.prp.nr. 51/2004—2005), där sällningsförfarandet i brottmål utsträcks till att omfatta alla tvistemål, oberoende av storleken på det ekonomiska intresse som tvisten gäller. Detta har motiverats med att behandlingen av besvär som saknar utsikter till framgång orsakar parterna onödiga merkostnader. Även i tvistemål träffas sällningsavgörandet i ett skriftligt förfarande utan att det ordnas någon muntlig förhandling i saken.

I Sverige krävs det i många fall

prövningstillstånd av hovrätten för att ett avgörande skall kunna överklagas. Till riksdagen överlämnades i mars 2005 en proposition (prop. 2004/05:131) vars syfte är att utvidga kretsen av besvärärenden som kräver prövningstillstånd. Enligt propositionen förutsätts prövningstillstånd i flertalet tvistemål, oberoende av storleken på det ekonomiska intresse som tvisten gäller. I brottmål krävs prövningstillstånd om den tilltalade inte dömts till strängare straff än böter eller frikänts från ansvar för brott för vilket det inte är föreskrivet svårare straff än fängelse i sex månader. Genom propositionen avser man inte att ändra på detta. Sådana mål som på grund av muntlig bevisning skall avgöras vid huvudförhandling intar inte heller i Sverige någon särställning när det avgörs om prövningstillstånd skall meddelas, utan de ärenden som kräver prövningstillstånd bestäms på basis av ärendets art så som anges ovan, oberoende av behandlingsordningen.

I Sverige har rättegången i hovrätten ansetts vara problematisk för att den nuvarande ordningen innebär att det stora flertalet mål som överklagas till hovrätten får en ny fullständig prövning, trots att det redan har förekommit en rättegång om saken i tingsrätten. Genom propositionen vill man flytta tyngdpunkten i rättskipningen till tingsrätten. Hovrätten skall i stället för att upprepa rättegångar kontrollera att tingsrätternas avgöranden inte är felaktiga. I princip skall en fullständig rättegång hållas i hovrätten i mål som omfattas av prövningstillstånd endast om det finns anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande. Därför föreslås det också ändringar i grunderna för prövningstillståndet så att dessa bättre motsvarar denna kontrolluppgift. Enligt de föreslagna nya grunderna för prövningstillstånd skall tillstånd meddelas, om det finns anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande eller om det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av tingsrättens avgörande. I och med detta koncentreras den fullständiga prövningen i hovrätten till endast de fall där det finns saklig grund för en ny behandling av den anledningen att

tingsrättens avgörande kan vara felaktigt. Enligt motiveringen till propositionen blir rättskipningen härigenom smidigare utan att det krävs några onödiga tilläggsresurser.

1.3. Bedömning av nuläget

De statistikuppgifter för 2004 som anges ovan är huvudsakligen från tiden före november 2004, då högsta domstolen meddelade det ovan nämnda prejudikatet. Dessförinnan tolkade de flesta hovrätterna bestämmelserna så att sällningsförfarandet omfattade även ärenden som behandlas vid huvudförhandling, så som sagts ovan. Siffrorna var möjliga delvis genom att tillämpningsområdet för den lättare sammansättningen enligt 9 § i hovrättslagen (56/1994) utvidgades i samband med att sällningsförfarandet infördes. En annan bidragande orsak var att antalet huvudförhandlingar, enligt en uppskattning som gjorts utifrån statistiken över antalet begärda huvudförhandlingar före november 2004, skulle ha varit ca 19 % större utan sällningsförfarandet. På grund av den ståndpunkt som högsta domstolen har intagit kan trenden när det gäller antalet oavgjorda ärenden utifrån dessa siffror återigen väntas vända uppåt och behandlingstiderna bli längre.

Före november 2004 kunde således ca en femtedel av huvudförhandlingsärendena sällas bort. Trots det visade det sig i ca en tredjedel av de fall när huvudförhandling hölls att det inte fanns orsak att ändra tingsrättens avgörande. När en huvudförhandling som visar sig vara grundlös hålls i hovrätten tar det längre tid innan den part som vunnit i tingsrätten får sina rättigheter tillgodosedda. Huvudförhandlingarna orsakar onödigt besvär för dem som skall höras som vittnen och ökar parternas rättegångskostnader även i sådana fall när tingsrättens avgörande visar sig vara riktigt och det inte finns någon anledning att ändra det. Som en följd av de grundlösa huvudförhandlingarna fördröjs behandlingen av sådana besvär som är befogade, vilket leder till att en part som utan grund förlorat i tingsrätten inte får sina rättigheter tillgodosedda lika snabbt som

annars vore fallet.

Det nuvarande rättsläget, dvs. att sällningsförfarandet inte omfattar huvudförhandlingsärenden, belastar i onödan hovrätterna och åklagarväsendet genom att det i synnerhet i brottmål ordnas huvudförhandlingar som visar sig vara grundlösa. Svarandens ställning påverkas nämligen av om svaranden enbart överklagar straffmätningen eller om överklagandet också gäller tillräknandet. Avgörandet av ett ärende som gäller straffmätningen beror i allmänhet inte på tilltron till muntlig bevisning, och besvären kan då avgöras i sällningsförfarande, som kräver endast en kort behandlingstid. Ett tillräknande grundar sig däremot i de flesta fallen på en bedömning av tilltron till muntlig bevisning, vilket betyder att ärendet skall avgöras vid en huvudförhandling, som kräver en lång behandlingstid. En svarande kan därför skjuta upp verkställigheten av en dom genom att överklaga uttryckligen tillräknandet så att en huvudförhandling måste hållas, trots att svarandens missnöje i själva verket enbart gäller straffmätningen.

Erfarenheterna av sällningssystemet har inte varit uteslutande positiva. Bland de prejudikat som högsta domstolen meddelat om sällningsförfarandet finns det fall där hovrätten har sållat bort besvären från vidare prövning, trots att ärendet inte på basis av tingsrättens avgörande har varit rättsligt enkelt och klart i enlighet med sällningsförfarandets syfte (HD 2004:117, HD 2005:13, HD 2005:22). I fallet HD 2005:46 uppfylldes inte villkoren för sällning, eftersom det inte var klart att tingsrättens förfarande i ärendet hade varit felfritt. Ärendet gällde frikännande av en intressebevakare. I fallet HD 2005:30 hade svaranden i tingsrätten dömts till fängelse i 5 år och 3 månader för grovt narkotikabrott. I sitt överklagande till hovrätten hade svaranden yrkat på en sänkning av straffet och gjort de väsentliga grunder stridiga som enligt tingsrättens dom hade inverkat på bedömningen av gärningens grovhet och straffmätningen. Det ansågs att svarandens rättsskydd hade krävt en fortsatt behandling av besvären, och dessa skulle inte ha fått sällas bort. I fallet HD 2005:33 skulle

besvären i ärendet, som gällde ändring av ett beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt, inte ha fått sällas bort, eftersom avgörandena i dessa ärenden är av stor betydelse för både föräldrarna och barnen. Ändringssökandens, dvs. faderns, rättskydd krävde att behandlingen av saken fortsatte i hovrätten.

I rättegångsbalkens 26 kap. föreskrivs om behandlingen av besvärssärenden i hovrätten. Kapitlet innehåller bestämmelser om behandlingsordningen för besvär, i vilken sällningsförfarandet ingår som en del av förberedelsen av besvärssärenden. Om besvären inte sällas bort från vidare prövning fortsätter beredningen av ärendet vid en fullständig prövning. Enligt kapitlets 2 § 2 mom. är sällning möjlig till dess att förberedelsen har avslutats. Efter att förberedelsen har avslutats avgörs ärendet antingen vid huvudförhandling eller på föredragning, närmast beroende på om muntlig bevisning har lagts fram i saken eller om bevisningen enbart är skriftlig eller ingen bevisning över huvud taget har lagts fram. Bestämmelserna om ordnande av huvudförhandling i kapitlets 14 och 15 § reglerar behandlingen av besvär vid en fullständig prövning efter förberedelsen. I 14 § bestäms om huvudförhandling som hålls på yrkande av en part. Eftersom sällningen i dag förutsätter att huvudförhandling inte skall hållas med stöd av 15 §, betyder detta att förutsättningarna för sällning vid förberedelsen är beroende av förfarandet vid en fullständig prövning av besvären. Att sällningsförfarandet kan tillämpas endast om den senare behandlingsordningen vid en fullständig prövning inte förutsätter huvudförhandling leder till inkonsekvenser i systemet för sökande av ändring, eftersom en ändringssökandes rättsliga ställning vid ändringssökandet kan vara olika beroende på vilket förfarande besvären skall behandlas i vid en fullständig prövning i hovrätten.

Ett avgörande av hovrätten om att prövningen av besvären skall avslutas (sällningsavgörande) är formellt inte ett avgörande i sak där hovrätten självständigt skulle ta ställning till bevis- och rättsfrågorna. Eftersom sällningsavgörandet sätter stopp för en vidare behandling av

besvären blir tingsrättens ställningstaganden i dessa frågor i kraft. Ett sällningsavgörande kan således inte jämföras med ett sådant avgörande som hovrätten enligt rättegångsbalkens 24 kap. 16 § träffar vid en fullständig prövning och genom vilket den inte ändrar tingsrättens avgörande. Trots att hovrätten genom ett sådant avgörande godkänner tingsrättens ställningstaganden i rätts- och bevisfrågorna, träder avgörandet till skillnad från ett sällningsavgörande i kraft som ett avgörande av själva saken, i stället för tingsrättens avgörande.

Sällningsavgörandenas ovan beskrivna rättsliga karaktär innebär dock inte att hovrätten inte vid sällningen skulle kontrollera att tingsrättens avgörande är riktigt i sak. Detta är uttryckligen hovrättens uppgift vid sällningen. Genom denna kontroll uppfyller hovrätten ändringssökandens förväntningar på rättskydd. Om en jämförelse av besvären och tingsrättens dom dock visar att det är klart att en i sig motiverad rättskyddsförväntning från ändringssökandens sida inte förutsätter en vidare behandling av besvären eftersom det är klart att tingsrättens avgörande är riktigt, kan behandlingen avslutas genom ett sällningsavgörande utan att något avgörande i sak behöver meddelas.

Vid den riktighetskontroll som sker i samband med sällningsförfarandet skall tilltroprincipen iaktas i fråga om tingsrätternas avgöranden. Enligt denna princip utgår man vid ändringssökande som grundar sig på sällningsförfarandet från antagandet att tingsrättens avgörande kan vara riktigt och går att lita på, om inte besvären ger anledning att misstänka att så inte är fallet. Vid sällningsförfarandet kontrollerar och bedömer hovrätten om tingsrättens avgörande är riktigt, men den avgör endast frågan om besvären har rubbat tilltron till avgörandet (LaUB 27/2002 rd, s. 7—8). Om besvären inte ens efter en eventuell komplettering rubbar tilltron till tingsrättens avgörande kan prövningen av besvären avslutas genom ett sällningsavgörande. Detta förutsätter dock att hovrätten är enig om att det är klart att tingsrättens avgörande är riktigt. Om besvären har rubbat tilltron till att

tingsrättens avgörande är riktigt skall behandlingen av besvären fortsätta i form av en fullständig prövning och hovrätten meddela ett avgörande i sak, så som föreskrivs i rättegångsbalkens 26 kap.

Efter att högsta domstolen meddelade det ovan nämnda prejudikatet 2004:116 iakttas tilltroprincipen inte i ärenden som avgörs vid huvudförhandling. Enligt motiveringen till högsta domstolens avgörande krävs det då inte att besvären rubbar tilltron till tingsrättens dom. Om tingsrättens bevisvärdering har gjorts stridig i besvären, skall hovrätten redan av den anledningen pröva ärendet vid en huvudförhandling och meddela ett avgörande i sak, oberoende av om och hur bestridandet har motiverats i besvären.

Det största problemet när det gäller systemet för ändringssökande är i dag att möjligheten att få rättsskydd i form av ett avgörande i sak av hovrätten beror på behandlingsordningen och inte på ärendets art, såsom i de övriga europeiska systemen för ändringssökande i vilka sällning eller besvärstillstånd eller motsvarande är en förutsättning för att utöva rätten att söka ändring. Behandlingen av besvär ärenden i hovrätten har i så hög grad differentierats beroende på om ett ärende skall avgöras på föredragning eller vid huvudförhandling att utgångspunkten för hela ändringssökandet och dess syfte, dvs. att kontrollera riktigheten av tingsrätternas domar, grundar sig på helt motsatta principer i fråga om dessa ärenden.

Ändringssökandena får inte enbart på basis av i vilket förfarande deras sak skall behandlas i hovrätten försättas i olika ställning när det gäller rätten att med anledning av besvär få ett avgörande i sak av hovrätten. Också vid ändringssökande måste man få sina rättigheter tillgodosedda på lika grunder med hänsyn till den sak som behandlas, oberoende av behandlingsordningen. Olika typer av ärenden kan behandlas på olika sätt om det finns grundad anledning till detta, men det nuvarande systemet för ändringssökande, som leder till att ändringssökandena enbart på basis av behandlingsordningen behandlas olika också när det är fråga om samma slags ärenden kan inte motiveras, utan systemet

måste skyndsamt korrigeras.

2. Målsättning och de viktigaste förslagen

Det föreslås att sällningsförfarandet ändras så att det även omfattar sådana ärenden som avgörs vid huvudförhandling i hovrätten. Detta motsvarar det syfte som lagutskottet uttryckte i sin motivering i samband med att sällningsförfarandet infördes (LaUB 27/2002 rd, s 7—8). Genom ändringen flyttas tyngdpunkten i rättegången i högre grad till tingsrätten. Det framgår tydligt att syftet med rättegången i hovrätten inte är att upprepa rättegången i tingsrätten utan att kontrollera riktigheten av tingsrättens avgörande samtliga fall, oberoende av vilken behandlingsordningen för besvären är i hovrätten. Huvudförhandlingar som inte är motiverade av rättsskyddsskäl utan endast förlänger behandlingstiderna i hovrätten kan undvikas. Härigenom förbättras rättsskyddet för den part som vunnit i tingsrätten, och vittnena förorsakas mindre besvär. Hovrätternas och åklagarnas resurser kan koncentreras till sådana ärenden där de behövs. Ändringssökandens rättsskydd krymper inte, eftersom det fortfarande är möjligt att söka ändring i alla typer av mål och ärenden. Hovrätten överväger förutsättningarna för sällning från fall till fall, med hänsyn till särdragen i respektive ärende.

Enligt de föreslagna bestämmelserna gäller hovrättens skyldighet att hålla huvudförhandling så som anges i 26 kap. 14 och 15 § i rättegångsbalken inte vid sällningsförfarandet, utan först när behandlingen av besvären efter detta fortsätter vid en fullständig prövning. Hovrättens skyldighet att vid en fullständig prövning hålla huvudförhandling i sådana fall när avgörandet av ärendet beror på tilltron till muntlig bevisning föreslås inte bli ändrad. Bestämmelsen om detta i 26 kap. 15 § i rättegångsbalken reglerar behandlingen av besvär vid en fullständig prövning efter att det vid sällningsförfarandet har beslutats att behandlingen av besvären skall fortsätta. Genom de föreslagna bestämmelserna korrigeras endast den ovan

nämnda inkonsekvens i systemet för ändringssökande som leder till att förutsättningarna för sällning är beroende av det förfarande som tillämpas vid en fullständig prövning av besvären. Man skiljer åt sällningsförfarandet, som utgör en del av förberedelsen av ett besvärssärende, och den fullständiga prövningen av besvären efter detta så att det tydligt framgår att de utgör separata förfaranden i behandlingsordningen för besvär. Efter att förberedelsen har inletts fortsätter behandlingen av besvären i sällningsförfarande, där det prövas om det finns anledning att betvivla riktigheten av tingsrättens avgörande. Om så är fallet till någon del fortsätter behandlingen, efter en eventuell fortsatt förberedelse, i form av en fullständig prövning och ärendet avgörs antingen vid huvudförhandling eller på föredragning, beroende på om det krävs en ny bedömning av tilltron till den muntliga bevisningen i hovrätten.

Såsom framgår av de prejudikat som högsta domstolen meddelat har det nuvarande sällningsförfarandet inte fyllt det syftet att sällningen i hovrätten endast skall omfatta sådana juridiskt enkla besvärssärenden där det är klart att tingsrätten har träffat ett riktigt avgörande och parternas rättsskydd inte förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter. Därför bör förutsättningarna för sällning ses över och preciseras så att sällningen kan inriktas på endast sådana fall där ändringssökandens rättsskydd inte äventyras. Trots att sällningsförfarandets tillämpningsområde å ena sidan utvidgas eftersom förfarandet enligt förslaget även skall omfatta ärenden som avgörs vid huvudförhandling, blir det å andra sidan snävare genom att det bestäms att besvär inte får sällas, om strängheten hos det straff som har dömts ut i tingsrätten eller det att saken är av särskild betydelse för en part förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

Ett annat tänkbart sätt att uppnå propositionens syfte, dvs. att undvika huvudförhandlingar som visar sig vara obefogade, kunde vara att lindra skyldigheten att hålla huvudförhandling så att endast den nämnda 15 § men inte 2 § ändras. I 15 § kunde det t.ex. bestämmas att

huvudförhandling skall hållas endast om det finns anledning att ifrågasätta den tilltrosbedömning som tingsrätten har gjort. Samtidigt skulle rättsskyddet för ändringssökandens motpart kräva en bestämmelse om att tingsrättens avgörande inte får ändras utan att huvudförhandling hålls, om avgörandet av saken beror på tilltron till muntlig bevisning. Problemet med detta alternativ är dock att förutsättningarna för sällning fortfarande skulle bestämmas utifrån bestämmelsen om fullständig prövning av besvär. Det skulle inte framgå tydligt att sällningsförfarandet, som är en del av förberedelsen, och den fullständiga prövningen utgör två separata faser vid behandlingen av besvär. Tilltrosprincipen, som är utmärkande för sällningsförfarandet, skulle finnas omnämnd både i bestämmelsen om sällning och i bestämmelsen om skyldighet att hålla huvudförhandling.

Det skulle vara problematiskt att försöka minska antalet grundlösa huvudförhandlingar genom att lindra skyldigheten att hålla huvudförhandling så, att 15 § skulle ändras och sällningsförfarandet delvis regleras utifrån den, eftersom bestämmelsen skulle gälla alla de besvär som behandlas vid huvudförhandling i hovrätten. Det skulle finnas ett särskilt sällningsförfarande för huvudförhandlingsärenden, och i fråga om vart och ett av dessa ärenden skulle man vara tvungen att särskilt pröva om en huvudförhandling är befogad, oberoende av vad beslutet om att fortsätta behandlingen av besvären grundar sig på. Om hovrätten t.ex. på basis av 2 § 2 punkten skulle besluta att fortsätta behandlingen av saken av den anledningen att den misstänker att tingsrättens avgörande är juridiskt felaktigt, kunde hovrätten avstå från att hålla huvudförhandling om den anser att tingsrättens bedömning av bevisningen är riktig. Avgörandet av ärendet skulle då inte vara beroende av tilltron till muntlig bevisning utan av en ny rättslig bedömning av saken. Detta skulle betyda att hovrätten kunde låta tingsrättens avgörande förbli i kraft när det gäller bedömningen av den muntliga bevisningen och ändra avgörandet på rättslig grund. En sådan reglering skulle göra det möjligt att skilja åt bevisfrågan och

rättsfrågan i hovrätten på ett sätt som inte är möjligt i dag, inte ens i högsta domstolen. Till riksdagen har dock överlämnats regeringens proposition om ändring av vissa bestämmelser om fullföljd av talan till högsta domstolen, 9/2005 rd, där det föreslås att högsta domstolen skall kunna meddela besvärstillstånd för avgörande av rättsfrågan utifrån hovrättsens bedömning av fakta (RP 9/2005 rd, s. 21).

En lindring av skyldigheten att hålla huvudförhandling genom ändring av 15 § skulle således innebära mycket genomgripande förändringar i systemet för ändringssökande. Genom ändringen kunde också motstridig bevisning i fråga om vilka besvär som helst helt bli beroende av tingsrättens bedömning. Korrigeringen av sällningsförfarandet så att det omfattar även huvudförhandlingsärenden gäller däremot inte alla besvär utan endast den del av besvären som sällas bort från vidare prövning av den anledningen att det är klart att tingsrättens avgörande är riktigt. När behandlingen av besvären fortsätter efter sällningsförfarandet skall huvudförhandling alltid hållas i de fall när avgörandet av saken beror på tilltron till muntlig bevisning eller till iakttagelser som gjorts vid förrättandet av syn. Genom att behandlingsordningen för besvär vid en fullständig prövning inte ändras säkerställs det att bevisfrågan och rättsfrågan liksom i dag behandlas tillsammans också i hovrätten.

3. Propositionens konsekvenser

En bedömning av sällningsförfarandets konsekvenser ingår i den regeringsproposition som ledde till att sällningsförfarandet infördes, RP 91/2002 rd, s. 30—32.

När det gäller sällningen av huvudförhandlingsärenden bör det noteras att de statistikuppgifter från 2004 som nämns ovan för huvudförhandlingsärendenas del också inbegriper sådana besvärärenden som över huvud taget inte har kunnat sällas av den anledningen att sällningsförfarandet trädde i kraft först i oktober 2003. Andelen huvudförhandlingsärenden som sällas kommer således på grund av den föreslagna

ändringen att bli större än den femtedel som den var 2004. Den torde dock inte kunna uppgå till mer än ca en tredjedel av alla huvudförhandlingsärenden. I sammanlagt ca 42 % av huvudförhandlingsärendena sällades ärendet bort eller bibehölls avgörandet oförändrat 2004. Det är dock inte möjligt att från huvudförhandlingen helt och hållet sälla bort de ärenden som inte ändras, och detta är inte heller avsikten.

4. Beredningen av propositionen

Ett förslag om att införa sällningsförfarandet ingick i delbetänkandet av kommissionen för ändringssökande (komm.bet. 2001:10). Utifrån betänkandet bereddes den regeringsproposition, RP 91/2002 rd, som ledde till att förfarandet infördes.

Justitieministeriet tillsatte i november 2004 en utredningsman för att bedöma behoven av att utveckla systemet för ändringssökande när det gäller tviste- och brottmål som behandlas i hovrätten. Efter att högsta domstolen i november 2004 meddelat sitt prejudikat HD 2004:116 beredde utredningsmannen ett förslag om översyn av sällningsförfarandet så att det omfattar ärenden som skall avgöras vid huvudförhandling (Justitieministeriet. Utlåtanden och utredningar 2005:1).

Utlåtande om förslaget begärdes av 24 olika instanser, och av dem inkom 22 med ett utlåtande. Utlåtande gavs bl.a. av högsta domstolen, alla hovrätterna, två tingsrätter, laglighetsövervakarna, riksåklagarämbetet, hovrättsdomarnas och åklagarnas fackorganisationer samt advokatförbundet. Av dessa motsatte sig högsta domstolen och advokatförbundet en ändring av lagen. Högsta domstolen ansåg att erfarenheterna av sällningsförfarandet inte talar för en utvidgning av det. Advokatförbundet motsatte sig för sin del sällningsförfarandet på den grunden att förfarandet innebär en begränsning av rätten att söka ändring. Vasa hovrätt ansåg att frågan om hur den föreslagna sällningsbestämmelsen förhåller sig till de övriga bestämmelserna om förfarandet lämnar rum för tolkning. Riksåklagarämbetet och Jyväskylä tingsrätt

ansåg att ändringen bör genomföras så att 26 kap. 15 § i rättegångsbalken ändras.

Den föreliggande regeringspropositionen har beretts utifrån utredningsmannens betänkande och de inkomna utlåtandena.

Förslaget har preciserats så att det klart framgår av sållningsbestämmelsen att skyldigheten att hålla huvudförhandling inte gäller vid sållningsförfarandet.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om ändring av 26 kap. 2 § i rättegångsbalken

26 kap. Om behandlingen av besvärssärende i hovrätten

2 §. Enligt den föreslagna 2 § 1 mom. 1 punkten kan även sådana besvärssärenden sällas vars avgörande beror på tilltron till muntlig bevisning eller till iakttagelser som gjorts vid förrättandet av syn, trots att avgörandet av saken enligt 26 kap. 15 § i rättegångsbalken skulle förutsätta huvudförhandling. Enligt förslaget gäller skyldigheten att hålla huvudförhandling inte vid sällningsförfarandet utan först efter det, om behandlingen av besvären fortsätter i form av en fullständig prövning. För tydlighetens skull görs till det inledande stycket till 2 § 1 mom. ett tillägg om saken där det sägs att kapitlets 14 och 15 § inte skall iakttas vid sällningsförfarandet, trots att denna avsikt redan framgår av den gällande bestämmelsen i 26 kap. 2 a § 4 mom. I det nämnda momentet sägs att om beslut fattas om fortsatt prövning av besvären (efter sällningsförfarandet) iakttas vad som föreskrivs nedan i kapitlet.

Behandlingen av besvär i hovrätten inleds genom en förberedelse, dit även sällningsförfarandet hör. Efter förberedelsen överförs ärendet till en fullständig prövning, om det vid sällningsförfarandet beslutas att behandlingen av det skall fortsätta. Eftersom sällningsförfarandet i behandlingsordningen för besvär föregår den fas där besvären genomgår en fullständig prövning vid en huvudförhandling, står skyldigheten att hålla huvudförhandling enligt nämnda kapitels 15 § inte i strid med ett sådant sällningsförfarande där också ett ärende som skall avgöras vid huvudförhandling kan

sällas bort. Bestämmelserna om sällningsförfarandet tillämpas nämligen inte i någon av behandlingsfaserna samtidigt som bestämmelserna om en fullständig prövning av besvären vid en huvudförhandling, eftersom sällning är möjlig endast i förberedelsefasen.

Av bestämmelsen i 15 § om att tilltron till muntlig bevisning kan bedömas endast vid en huvudförhandling framgår att omedelbarhetsprincipen skall iakttas vid rättegången i hovrätten. Vid ändringssökande i hovrätten skall iakttas tilltroprincipen i fråga om tingsrättens avgörande, vilket anges genom att det i den föreslagna 2 § sägs att hovrätten vid sällningsförfarandet kan konstatera att tingsrättens avgörande är riktigt också när det gäller bedömningen av tilltron till den muntliga bevisningen. För att dessa två principer skall kunna samordnas i hovrättsförfarandet är det skäl att precisera vad tilltrobedömningen och omedelbarhetsprincipen som en del av den innebär.

Den muntliga utsaga som en part eller ett vittne avger vid huvudförhandlingen innehåller påståenden om fakta utifrån en bestämd iakttagelse som personen i fråga gjort. Iakttagelsen eller utsagan kan dock innehålla olika felkällor på basis av vilka iakttagelsens riktighet kan ifrågasättas. Att en utsaga är trovärdig innebär ett ställningstagande av domstolen om att iakttagelsen är riktig, och utsagan har då ett bevisvärde när det gäller förekomsten av omständigheter som är relevanta med hänsyn till avgörandet av käromålet eller åtalet. Ett ställningstagande om att en iakttagelse är riktig förutsätter dock att eventuella felkällors betydelse kontrolleras.

Man kan skilja mellan tre olika typer av påståenden om felkällor utifrån vilka det kan ifrågasättas om en iakttagelse är riktig: 1) Iakttagelsen är felaktig (felkällan gäller

iakttagelsen). Tilltrosbedömningen gäller då avgivarens fysiska förutsättningar att göra en riktig iakttagelse. T.ex. ett påstående om att ett ögonvittnes sinnesfunktioner är nedsatta eller att omständigheterna var svåra när iakttagelsen gjordes kan väcka misstankar om en utsagas trovärdighet. 2) Utsagan motsvarar inte avgivarens iakttagelser (felkällan gäller den som avgivit utsagan). Tilltrosbedömningen gäller då om den som avgivit utsagan har varit motiverad och haft psykiska förutsättningar för att redogöra för sina iakttagelser på ett korrekt sätt. Påståenden om faktorer som på olika sätt har påverkat en persons motivation eller minne efter det att iakttagelsen gjordes kan väcka misstankar om en utsagas trovärdighet. 3) Utsagan motsvarar inte avgivarens syfte (felkällan gäller avgivandet av utsagan). Tilltrosbedömningen gäller då a) om de uttryck och termer som den som avgivit utsagan har använt har förståtts på det sätt som personen i fråga avsåg, b) hur utsagan rent allmänt har avgivits, dvs. om det finns en sammanhängande tanke och om agerandet hos de personer som förekommer i utsagan är konsekvent och begripligt och c) hur personen i fråga uppträdde när han eller hon avgav sin utsaga.

För att betydelsen av sådana eventuella felkällor i en utsaga skall kunna kontrolleras skall den som avgivit utsagan höras personligen vid huvudförhandlingen så att domstolen kan både se och höra personen i fråga och omedelbart iaktta dennes reaktioner i form av gester och miner, om en utsagas trovärdighet ifrågasätts vid ett motförhör. En tillförlitlig tilltrosbedömning förutsätter att den som avgivit utsagan själv får komma inför domstolen och ta ställning till de påstådda felkällornas betydelse samt besvara eventuella preciserande frågor om saken från domstolen. Detta är innehållet i omedelbarhetsprincipen enligt 15 §.

Enligt de föreslagna bestämmelserna kan besvär som riktar sig mot ett avgörande av tingsrätten sällas, om det är klart att hovrätten trots besvären kan lita på att bevisvärderingen är riktig. Tilltron är en på motiveringen till bevisvärderingen grundad övertygelse om att domslutet är riktigt. För att rubba denna tilltro räcker det inte att

bevisvärderingen i sig görs stridig i besvären, utan ändringssökanden skall i detalj motivera sitt bestridande så som förutsätts i 25 kap. 15 § 1 mom. 4 punkten och 2 mom. i rättegångsbalken.

Besvären kan sällas, om tingsrätten i sin motivering har bedömt hur den påstådda felkällan har påverkat utsagens bevisvärde och de argument som lagts fram i besvären inte rubbar tilltron till de slutsatser av tingsrätten genom vilka felkällans betydelse har eliminerats. Den som söker ändring i ett brottmål kan t.ex. åberopa att ett nyckelvitne har befunnit sig så långt borta från händelsernas centrum att vittnets iakttagelser inte kan vara riktiga. Om tingsrätten i sitt avgörande över huvud taget inte har tagit ställning till frågan om hur detta avstånd har inverkat på vittnesutsagens trovärdighet kan ärendet inte sällas. Om tingsrätten däremot i sitt avgörande har beaktat och motiverat frågan om avståndets betydelse så att denna påstådda felkälla inte inverkar på utsagens trovärdighet och om det i besvären endast är fråga om att upprepa detta påstående som tingsrätten ju redan en gång på ett tillförlitligt sätt har bedömt i sin dom kan besvären sällas, om det inte finns någon annan orsak att misstänka att tingsrättens avgörande är felaktigt.

Den påstådda felkällan skall vara av betydelse med hänsyn till utsagens bevisvärde. En felkälla är av betydelse i sådana fall när tilltron till utsagan förutsätter att felkällans betydelse eliminerats genom att en trovärdighetsbedömning görs vid en huvudförhandling. En utsaga kan ha bevisvärde trots att det finns en felkälla, om denna saknar relevans med hänsyn till bevisvärdet så att iakttagelsens riktighet inte kan ifrågasättas på grund av den, åtminstone inte när det gäller förekomsten av fakta som är relevanta för avgörandet av saken.

En svarande som bestrider ett åtal lägger vanligtvis fram ett alternativt händelseförlopp till gärningsbeskrivningen i åtalet som bör läggas till grund för det avgörande genom vilket åtalet förkastas. I brottmål förstås med bevis som är tillräckliga för att någon skall kunna tillräknas ett brott att det på basis av dem inte finns rimliga tvivel om svarandens skuld. Det skall således

finnas rimliga tvivel för att ett åtal skall kunna förkastas. Med rimliga tvivel avses att det alternativa händelseförloppet de facto är möjligt, trots att det inte finns några andra bevis för detta än svarandens utsaga. Om man måste ta fantasin till hjälp uppfylls inte kriterierna för rimliga tvivel.

Att behandlingen av besvären fortsätter betyder i enlighet med tilltrosprincipen att besvären ger anledning till rimliga tvivel om att tingsrättens bevisvärdering är riktig. I sådana fall när tingsrätten inte uttryckligen har tagit ställning till betydelsen av den felkälla som avses i besvären skall hovrätten vid det föreslagna sållningsförfarandet bedöma följande slag av aspekter:

Är den påstådda felkällan av betydelse med hänsyn till utsagans bevisvärde? Kunde den med andra ord ändra tilltrosbedömningen så att det alternativa händelseförloppet skulle vara möjligt, vilket innebär att utsagans bevisvärde när det gäller fakta som är relevanta för avgörandet av åtalet skulle förutsätta att felkällans betydelse kontrolleras genom att man gör en ny tilltrosbedömning vid en huvudförhandling? Eller saknar felkällan betydelse med hänsyn till förekomsten av rättsligt relevanta fakta så att tingsrättens bevisvärdering är tillförlitlig till dessa delar? Sållning är inte möjlig om ändringssökanden utan hinder av rättegångsbalkens 25 kap. 17 § 1 mom. i hovrätten kan höra nya vittnen, som lägger fram omständigheter som kan vara av betydelse för avgörandet av saken.

Tingsrätten kan t.ex. på basis av en målsägandes och ett vittnes detaljerade utsagor som tingsrätten finner trovärdiga eller på basis av bevis som erhållits vid en teknisk undersökning ha ansett att svaranden gjort sig skyldig till stöld. Antag att svaranden, utan att påstå att utsagorna innehåller några sådana ovan nämnda felkällor som rubbar tilltron till dem eller ifrågasätta resultaten av den tekniska undersökningen, i sina besvär t.ex. endast påstår att bevisningen är otillräcklig, eftersom svaranden inte kan minnas att han eller hon skulle ha begått ett brott, eller lägger fram ett alternativt händelseförlopp enligt vilket svaranden har befunnit sig på brottsplatsen av andra orsaker än de som

anges i åtalet.

Om det med hänsyn till den bevisning som talar för åtalet inte finns rimliga tvivel om att bevisvärderingen i tingsrättens fällande avgörande är riktig eller om händelseförloppet, är det inte skäl att fortsätta behandlingen av besvären vid en huvudförhandling, utan besvären kan sällas bort. Däremot skall behandlingen av besvären fortsätta om det alternativa händelseförloppet trots den bevisning som talar för åtalet rimligen varit möjligt, eller om annan bevisning som talar emot åtalet och som inverkar på avgörandet har lagts fram i saken än svarandens utsaga. Behandlingen av besvären skall också fortsätta om svaranden påstår att utsagorna eller den tekniska bevisningen innehåller sådana felkällor att deras bevisvärde kan ifrågasättas när det gäller förekomsten av fakta som är relevanta för avgörandet av saken.

Vid sållningsförfarandet skall hovrätten således bedöma tilltron till tingsrättens bevisvärdering och avgöra om en misstanke om att denna är felaktig ger anledning att fortsätta behandlingen av saken vid en fullständig prövning. Hovrätten tar vid sållningen inte själv ställning till den muntliga bevisningens trovärdighet utan avgör endast om man av tingsrättens motivering kan sluta sig till att tilltrosbedömningen har utförts på ett tillförlitligt sätt med hänsyn till vad som anförts i besvären. I enlighet med omedelbarhetsprincipen kan tilltron till den muntliga bevisningen också framöver bedömas på nytt endast vid en huvudförhandling. Om hovrätten beslutar att sälla besvären så att de inte upptas till vidare prövning avstår den från att ta ställning till bevisningen, och tingsrättens bedömning av tilltron till denna förblir i kraft. Om hovrätten däremot beslutar att fortsätta behandlingen av saken tar den för sin del ställning till tilltron till den muntliga bevisningen först vid huvudförhandlingen.

Den föreslagna ändringen, enligt vilken tilltrosprincipen blir tillämplig även på ärenden som avgörs vid huvudförhandling, står således inte i strid med omedelbarhetsprincipen, trots att den inskränker dess tillämpningsområde i det

avseendet att hovrätten inte längre genom att hålla huvudförhandling är skyldig att kontrollera den tilltrosbedömning som gjorts i tingsrätten enbart på den grunden att en ändringssökande påstår att den är felaktig. Däremot skall ändringssökanden kunna visa att det finns rimliga tvivel gällande den. Tilltrosprincipen och omedelbarhetsprincipen samordnas så att tilltrosprincipen styr förfarandet vid sällningen och omedelbarhetsprincipen förfarandet vid en fullständig prövning.

Det föreslås att 26 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i rättegångsbalken ändras så att det tydligt framgår av bestämmelsen att tilltrosprincipen tillämpas i sällningsförfarandet och att principen också gäller ärenden som skall avgöras vid huvudförhandling och som grundar sig på antingen muntlig bevisning eller syn. I detta avseende är det inte tillräckligt att den gällande 1 punkten upphävs, utan i bestämmelsen om sällning bör hovrättens uppmärksamhet särskilt fästas vid frågan om tingsrättens avgörande i bevisfrågan har motiverats på behörigt sätt så att det över huvud taget går att lita på. Om motiveringen till avgörandet i bevisfrågan är så bristfällig att det inte går att bedöma tilltron till den kan tingsrättens avgörande omöjligen vara tillförlitligt, och ärendet kan då givetvis inte sällas. Om det inte är möjligt att utifrån domskälen på ett tillförlitligt sätt avgöra om tingsrättens bedömning av tilltron till den muntliga bevisningen är riktig, skall behandlingen av besvären fortsätta och huvudförhandling hållas i hovrätten med stöd av antingen 14 eller 15 § i rättegångsbalkens 26 kap.

Det föreslås att i 26 kap. 2 § 1 mom. 2 punkten i rättegångsbalken görs en närmast språklig komplettering som beror på den föreslagna ordalydelsen i 1 punkten. Förutsättningarna för sällning kompletteras punkt för punkt så att hovrättens uppmärksamhet i 1 punkten fästs vid frågan om tingsrättens bevisvärdering har varit riktig i ljuset av tilltrosprincipen, som framgår av punkten. Utifrån 2 punkten bedöms bl.a. om tingsrättens rättstillämpning och förfarandet i tingsrätten har varit korrekta.

De föreslagna ändringarna möjliggör inte ett sådant förfarande att hovrätten vid sällningen skulle bestämma att tingsrättens avgörande är tillförlitligt när det gäller den muntliga bevisningen men fortsätta behandlingen av besvären i ett skriftligt förfarande på grund av en misstanke om att ärendet i rättsligt avseende har avgjorts på ett felaktigt sätt. Eftersom det inte föreslås några ändringar i bestämmelserna om skyldighet att hålla huvudförhandling i 15 § skall den muntliga bevisningen i ett sådant fall tas upp på nytt vid en fullständig prövning, trots att tilltrosprincipen tillämpas vid sällningen, och bevis- och rättsfrågan prövas tillsammans, eftersom avgörandet av saken beror på bedömningen av tilltron till den muntliga bevisningen och omedelbarhetsprincipen i 15 § således skall tillämpas.

Det föreslås att 26 kap. 2 § 1 mom. 3 punkten i rättegångsbalken ändras så att behandlingen av besvären skall fortsätta, om en parts rättsskydd med beaktande av straffets stränghet eller det att saken är av särskild betydelse för en part eller sakens natur av någon annan orsak förutsätter det. I dessa situationer skall behandlingen av besvären således fortsätta även om det inte på basis av besvären skulle råda något tvivel om att tingsrättens avgörande är riktigt. Strängheten hos det straff som har dömts ut i tingsrätten och det att saken är av särskild betydelse för en part nämns i lagen som nya omständigheter som hänför sig till en parts rättsskydd och som kan utgöra hinder för sällning av besvär. De utgör dock endast exempel på dylika rättsskyddsfaktorer, vilka även kan vara av annat slag. Syftet med dem är att styra prövningen i hovrätten från fall till fall.

Ju strängare det straff som har dömts ut i tingsrätten är, oberoende av brottsbeteckningen, desto mer återhållsamt skall man förhålla sig till sällning av eventuella besvär. Denna återhållsamt skall även innefatta de fall när det är tillräknandet som har överklagats. När det gäller straffets stränghet förutsätts det inte att det är fråga om någon bestämd brottstyp. I princip avses ett ovillkorligt fängelsestraff, men det kan också vara fråga om ett bötesstraff som är exceptionellt strängt med

tanke på svarandens ekonomiska omständigheter. För att bestämmelsen skall bli tillämplig förutsätts det inte att straffet avviker från det s.k. normalstraff som döms ut för den ifrågavarande gärningen, utan bedömningen av om straffets stränghet är ett hinder för sällning skall göras utifrån svarandens livssituation och omständigheter. Det kan vara fråga om ett sådant strängt straff som avses i bestämmelsen även när en ung svarande första gången döms till också ett kort ovillkorligt fängelsestraff.

På samma sätt skall man utgå från ändringssökandens livssituation och omständigheter vid bedömningen av om det finns hinder för sällning på grund av att saken är av särskild betydelse för en part. En och samma sak kan vara av olika stor betydelse för en privatperson respektive ett företag eller någon annan sammanslutning. T.ex. en tvist som gäller ett arbetsförhållande har normalt särskild betydelse för arbetstagaren men inte för arbetsgivaren. Tvister som gäller penningbelopp kan ha särskild betydelse för parterna i relation till deras ekonomiska resurser. Ärenden som gäller privatpersoners familjeförhållanden kan för sin del ha särskild betydelse för parterna oberoende av hur stora ekonomiska intressen det handlar om. När det är fråga om ett ärende som gäller boende eller arbete handlar det däremot också för privatpersoners del normalt om ett intresse som har stor inverkan på en parts ekonomiska förhållanden.

Det kan finnas flera olika orsaker till att en sak är av särskild betydelse för en part. Syftet med bestämmelsen är inte att förhindra sällning av vilken sådan anledning som helst, enbart för att ändringssökanden själv anser eller påstår att saken är av särskild betydelse. Avsikten med bestämmelsen är att trygga ändringssökandens rätt att få ett avgörande av hovrätten i ett sådant fall när en sällning av ärendet i hovrätten inte skulle motsvara den allmänt accepterade uppfattningen om vilka uppgifter som enligt en rationell rättsvård hör till domstolarna.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft ungefär fyra månader efter det att den har antagits och blivit stadfäst. Under denna tid ges information om ändringen och ordnas nödvändig utbildning. Lagen skall tillämpas i sådana fall när det avgörande av tingsrätten som är föremål för ändringssökande avkunnas eller meddelas efter att lagen har trätt i kraft.

3. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Grundlagsutskottet har givit ett utlåtande om den regeringsproposition, RP 91/2002 rd, som ledde till att sällningsförfarandet infördes. I sitt utlåtande (GrUU 35/2002 rd) konstaterar utskottet att ett sådant sällningsförfarande som det även nu är fråga om uppfyller de krav som kan ställas på en rättvis rättegång när det gäller de mänskliga och de grundläggande rättigheterna. Grundlagsutskottet ansåg inte att propositionen var problematisk för att sällningsförfarandet innefattade ärenden som behandlas vid huvudförhandling. Utskottet förutsatte endast att muntlig förhandling nämns i lagen som en omständighet som inverkar på hovrättens prövning vid sällningen från fall till fall. Detta har beaktats vid beredningen av propositionen.

Om man på basis av vad som anförts i besvären inte kan lita på att tingsrättens bevisvärdering är riktig eller om man på grund av att motiveringen till tingsrättens avgörande är bristfällig eller oklar inte på ett tillförlitligt sätt kan bedöma om bevisvärderingen är riktig utan att hålla huvudförhandling, skall behandlingen av ärendet fortsätta vid huvudförhandling i hovrätten med stöd av 26 kap. 14 eller 15 § i rättegångsbalken, om inte motiveringen till tingsrättens avgörande med hänsyn till vad som bestäms i 24 kap. 4 § i rättegångsbalken eller i 11 kap. 4 § 1 mom. i lagen om rättegång i brottmål är så bristfällig att saken skall återförvisas till tingsrätten.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av 26 kpa. 2 § i rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 26 kap. 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag 381/2003, som följer:

26 kap.

**Om behandlingen av besvärssärende i
hovrätten**

2 §

Hovrätten skall först i ett förfarande i vilket inte iakttas 14 och 15 § i detta kapitel besluta om besvären tas upp till vidare prövning (*sållningsförfarande*). Prövningen av besvären fortsätter inte, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att

1) den utan att hålla huvudförhandling kan lita på att tingsrättens bevisvärdering är riktig,

2) tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där inte annars är oriktigt, och att

3) en parts rättsskydd inte med beaktande av straffets stränghet eller det att saken är av särskild betydelse för en part och sakens natur inte heller av någon annan orsak förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Denna lag tillämpas i sådana fall när det avgörande av tingsrätten som är föremål för ändringssökande avkunnas eller meddelas efter att lagen har trätt i kraft.

Nådendal den 23 juni 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

1.

Lag**om ändring av 26 kpa. 2 § i rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 26 kap. 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag 381/2003, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

Om behandlingen av besvärsärende i hovrätten

2 §

Hovrätten beslutar först om besvären tas upp till vidare prövning (*sållningsförfarande*). Prövningen av besvären fortsätter inte, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att

1) huvudförhandling med stöd av 15 § inte behöver hållas i saken,

2) tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där inte är oriktigt, eller att

3) en parts rättsskydd med beaktande av sakens natur inte heller av någon annan orsak förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

2 §

Hovrätten skall först i ett förfarande i vilket inte iakttas 14 och 15 § i detta kapitel besluta om besvären tas upp till vidare prövning (*sållningsförfarande*). Prövningen av besvären fortsätter inte, om hovrätten enhälligt konstaterar att det är klart att

1) *den utan att hålla huvudförhandling kan lita på att tingsrättens bevisvärdering är riktig,*

2) tingsrättens avgörande eller det förfarande som har iakttagits där inte annars är oriktigt, och att

3) en parts rättsskydd inte med beaktande av straffets stränghet eller det att saken är av särskild betydelse för en part och sakens natur inte heller av någon annan orsak förutsätter att behandlingen av besvären fortsätter.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Denna lag tillämpas i sådana fall när det avgörande av tingsrätten som är föremål för ändringssökande avkunnas eller meddelas efter att lagen har trätt i kraft.
